

OSNOVNE STUDIJE PRAVNOG FAKULTETA UCG HARTIJE OD VRIJEDNOSTI I BERZANSKO PRAVO

**TEMA :
MJENICA (I DIO)**

Prof. dr Vladimir Savković

MJENICA

- POJAM I OSOBINE -

POJAM MJENICE – **HoV po naredbi** (ex lege), čak i kada ne sadrži odrednicu „po naredbi“

– Uvijek prilikom izdavanja glasi na ime, ali se naknadnim mjeničnim radnjama njena priroda *de facto* može izmijeniti u HoV na ime ili HoV na donosioca (**kako?**)

– Definicija: **Isprava kojom se izdavalac (trasant) bezuslovno obavezuje da će isplatiti određenu sumu novca (sopstvena mjenica) ili da će to po njegovom nalogu učiniti treće lice (trasat – trasirana mjenica), licu naznačenom u mjenici (remitent) ili licu po njegovoj naredbi, na određenom mjestu i u određeno vrijeme.**

OSOBINE MJENICE:

1. Obligaciono-pravna („novčana“) HoV;
2. Hartija od vrijednosti po naredbi (uz konv. i vink);
3. Apstraktna HoV;
4. Strogo formalna HoV (**načelo mjenične strogosti?**)
5. Prezentaciona HoV;
6. Pojedinačna HoV

MJENICA

- ISTORIJAT I FUNKCIJE -

ISTORIJAT MJENICE: - Vavilon (III v.p.n.e) – tezauri (skladištari), izdavanje priznanice za robu

- Grčko i Rimsko pravo nijesu poznavali koncept HoV

- Srednji vijek: Pisana isprava sa obećanjem isplate položenog novca kod filijale iste banke ili banke partnera te banake u drugom mjestu. Dakle, mijenjala je novac, pa odatle i naziv (eng. „bill of exchange“, fra. „lettre de change“)

- Sve do stupanja na snagu Francuskog trgovačkog zakonika mjenica je bila HoV od vrijednosti staleškog karaktera. Izdavali su je samo trgovci i bankari. Od momenta donošenja FTZ-a, sva poslovno sposobna lica.

SAVREMENE FUNKCIJE MJENICE:

1. Kreditno sredstvo (s obzirom da dospijeva i naknadno);
2. Sredstvo obezbjeđenja potraživanja (kod bank. kredita);
3. Sredstvo plaćanja (posebno kad dospijeva po viđenju)

MJENICA - IZVORI PRAVA-

- FTZ (1807); Njemačka opšta uredba o mjenici (1848); Eng. Zakon o mjenici (1882), Trgovački zakonik Kraljevine Crne Gore (1910)
- UNIFIKACIJA MJENIČNOG PRAVA: Liga naroda 1930. godine, tri konvencije:
 1. Konvencija o jednobraznom zakonu o trasiranoj i sopstvenoj mjenici;
 2. Konevencija za regulisanje sukoba zakona u materiji mjeničnog prava;
 3. Konvencija o pitanjima taksa u materiji mjenice.

Ženevske konvencije izvršile su unifikaciju francuskog i njemačkog mjeničnog sistema, a potpisala ih je (uz 20-ak drugih država) i Kraljevina Jugoslavija.

Ove konvencije bile su osnov za Zakon o mjenici iz 1946, odnosno crnogorski Zakon o mjenici iz 2005. godine.

MJENICA - PRAVNA PRIRODA-

- STARIJE ŠKOLE:

1. **Meditranska škola** (stroga formalnost - nema primjene teorije omisije i kauzalnost mjenice – mjenica je novacija postojećeg/ranijeg pravnog odnosa/pravnog posla);
2. **Germanska škola** (odstupanje od načela formalnosti – mogućnost izdavanja blanko mjenice (po sopstvenoj naredbi + blanko indosament); stroga apstraknost; mogućnost izdavanja mjenice bez pokrića)
3. **Anglosaksonska škola** (kazulnost i neformalnost – u smislu (ne)obaveznog prisustva određenih elemenata mjenice)

SAVREMENI TEORIJSKI PRISTUP: Mjenica je jednostrani pravni posao (akt):

- **Teorija kreacije** i **teorija emisije**: Teorija emisije suštinski implementirana u našem pravu (?)

MJENICA

- VRSTE MJENICE-

1. **Zavisno od mjeničnih radnji** (avalirane i neavalirane; akceptirane i neakceptirane; prezentirane i neprezentirane, protestovane i neprotestovane itd)
2. **Zavisno o osnovnog pravnog posla** (robne i novčane) ?
3. **Zavisno od načina izdavanja** (1. u svoje ime i za svoj račun; 2. u tuđe ime i za svoj račun; 3. komisiona mjenica – u svoje ime, a za tuđ račun **(ko je u mjeničnopravnom odnosu kod komisije mjenice?)**)
4. **Zavisno od forme** (puna i blanko mjenica – blanko mjenica u trenutku izdavanja sadrži samo strogo obavezne elemente, uz ovlaštenje imaocu da popuni bitne elemente. **Praktično riječ je o mjenici trasiranoj na sebe i prenijetoj blanko indosamentom.**)
5. **Zavisno od broja lica u mjenično-pravnom odnosu** (**sopstvena i trasirana mjenica**)

MJENICA - VRSTE MJENICE-

TRASIRANA (VUČENA) MJENICA (lat. „trahere“ – vući)

Definicija: **Trasant –Trasat – Remitent**

Podvrste trasirane mjenice:

1. Trasirana mjenica po sopstvenoj naredbi – **konfuzija trasanta i remitenta** (cilj: skrivanje pravog korisnika mjenice od trasata, do momenta prezentacije)
2. Trasirana sopstvena mjenica – **konfuzija trasanta i trasata** (svrha: „interni promet“ – omogućavanje remitentu da kod filijale banke u drugom gradu naplati mjenicu)
3. Trasirana sopstvena mjenica po sopstvenoj naredbi – **konfuzija sva tri lica u mjenici** (mjenica se praktično ne koristi)

SOPSTVENA MJENICA: Definicija: Trasant (izdavalac) se obavezuje da će lično isplatiti mjeničnu svotu remitentu. Dakle, nema trasata kao posebnog lica.

MJENICA - MJENIČNA NAČELA -

NAČELO FORMALNOSTI:

Pisana forma; Bitni elementi; Tačno određeno mjesto u mjeničnoj (pisanoj) ispravi.

Dva izuzetka: 1. Izdavanje blanko mjenice i 2. Izdavanje mjenica putem rukoznaka, pečata, punomoćnika, uz ovjeru (sud, notar), od strane nepismenih, slijepih i dr.

NAČELO INKORPORACIJE:

Pravo iz hartije vezano za pravo na hartiji. **Izuz: amortizacija.**

NAČELO FIKSNE MJENIČNE OBAVEZE:

Obim i sadržina mjenične obaveze proizilaze isključivo iz mjenične isprave. Dakle, za mjeničnopravni odnos bitno je samo ono što je naznačeno u mjenici, pa **nema prigovora iz osnovnog pravnog posla.**

Izuzetak su slučajevi u kojima je riječ o nasavjesnom imaocu mjenice u odnosu na kog prigovor ulaže dužnik i ugovorna strana iz osnovnog pravnog posla.

MJENICA - MJENIČNA NAČELA -

NAČELO MJENIČNE STROGOSTI otežava poziciju lica u mjeničnopravnom odnosu:

1. U pogledu povjerioca: prekluzivni rokovi za prezentaciju, protest, podizanje tužbe
2. U pogledu dužnika: nema prigovora iz osnovnog pravnog posla

NAČELO MJENIČNE SOLIDARNOSTI (SUPSIDIJERNOSTI):

Supsidijernost – na relaciji imalac mjenice – glavni mjenični dužnik. Nakon toga regresni mjenični dužnici odgovaraju **solidarno** prema imaocu mjenice i njenom iskupiocu.

NAČELO SAMOSTALNOSTI:

Obaveza dužnika je samostalna i ne zavisi od punovažnosti obaveze izdavaoca mjenice. Tako, avalista odgovara, bez obzira na status honorata. Izuzeci: **1.** dozvoljava se pozivanje na formalni nedostatak potpisa lica od kojeg zavisi obaveza podnosioca prigovora (e.g. neovjereni rukoznak); **2.** Akcept intervencijom (intervenijent uvijek odgovara kao i honorat).

NAČELO NEPOSREDNOSTI: **Fikcija neposrednog pravnog odnosa povjerioca i dužnika**, odatle samo objektivni prigovori i subjektivni iz neposrednog pravnog odnosa sa povjeriocem!

MJENICA

- BITNI ELEMENTI MJENICE-

OPŠTI MJENIČNI ELEMENTI:

- Označenje mjenice („mjenična isprava“, „mjenično pismo“)
 - mora biti učinjeno na istom jeziku na kom je izdata mjenica;
 - može biti dato isključivo u slogu mjenice, a ne alonžu, sa strane ili ispod teksta inače je mjenica nevažeća;
- Bezuslovni nalog za isplatu mjenice (odjednom!)
 - Uslovljavanje (e.g. Izvršenjem obaveze iz osnovnog posla) mjenicu čini nevažećom
 - Svota se unosi i brojkama i slovima.
 - Dozvoljeno je i unošenje iznosa kamate!!! (samo prilikom izdavanja mjenice), i to kod mjenice koja dospijeva **po viđenju** i **na određeno vrijeme po viđenju**.

MJENICA

- BITNI ELEMENTI MJENICE-

PERSONALNI MJENIČNI ELEMENTI:

1. Svojeručni potpis trasanta

- Zahvaljujući načelu samostalnosti, valjana je i mjenica kod koje je trasantov potpis nevažeći, osim iz formalnih razloga (faksimil i rukoznak bez ovjere).
- Moguće je postojanje i više trasanata, ali kumulativno (kada solidarno odgovaraju)

2. Naznačenje trasata

- Zahvaljujući načelu samostalnosti, punovažna je mjenica vučena na nepostojeće lice (odgovara trasant i inodosanti-prethodnici po mjenici)
- Više trasata (satrasta) moguće je, ali moraju biti određeni kumulativno (solidarno odgov.)

3. Naznačenje remitenta

- Obavezan element, ali se praktično izbjegava blanko indosamentom kod trasirane mjenice po sopstvenoj naredbi. Moguće ih je odrediti i alternativno i kumulativno.

MJENICA

- BITNI ELEMENTI MJENICE-

GEOGRAFSKI MJENIČNI ELEMENTI:

1. Mjesto izdavanja mjenice. Nije dozvoljeno označavanje više mjesta izdavanja mjenice.
2. Mjesto plaćanja mjenice. Važna tačka vezivanja. Nije dozvoljeno unošenje više mjesta plaćanja.

KALENDARSKI MJENIČNI ELEMENTI:

1. Vrijeme izdavanja mjenice. Značajno je za određivanje roka dospelosti, aktivne i pasivne mjenične sposobnosti, rješavanje vremenskog sukoba zakona i sl.
2. Vrijeme dospelosti mjenice. Trenutak kada imalac stiče pravo da se obrati (glavnom) mjeničnom dužniku za isplatu mjenice. Važan za određivanje (prekluzivnih) rokova za prezentaciju mjenice na isplatu

MJENICA

- PRETPOSTAVLJENI ELEMENTI MJENICE-

PRETPOSTAVLJENI MJENIČNI ELEMENTI (kao rezultat (pre)strogo postavljenog kruga bitnih elementa mjenice):

1. Rok dospjelosti. Kada nije naznačen, podrazumijeva se da mjenica dospijeva po viđenju.
2. Mjesto izdavanja. Mjesto naznačeno pored trasantovog potpisa. Ako ni ono nije naznačeno, mjenica je punovažna.
3. Mjesto plaćanja. Mjesto naznačeno pored trasatovog imena. Mjenica nije punovažna ukoliko ovo mjesto nije naznačeno (prezentacija, protest...)

MJENICA

- FAKULTATIVNI ELEMENTI MJENICE-

KLAUZULE SA MJENIČNOPRAVNIM ZNAČENJEM:

1. Klauzula o broju mjeničnih primjeraka („platite za ovu prvu (drugu...) mjenicu“)
2. Rekta klauzula („ne po naredbi“)
3. Prezentaciona klauzula - negativna (osim domicilirana ili mjenica koja dospijeva na određeno vrijeme po viđenju) ili pozitivna – akcept. **Isplata?**
4. Klauzula „bez obaveze“ – Unosi je indosant sa dejstvom oslobađanja od odgovornosti za akcept i isplatu mjenice
5. Klauzula bez protesta – (trasant, indosant i avalista) radi oslobađanja imaoca mjenice od obaveze protesta zbog neakceptiranja ili neisplate. Ipak, svođenje na pojednostavljeni protest (direktno obraćanje sudu radi upisa u protestni registar)
6. Klauzula o domiciliranju – kada se odredi da će trasat isplatiti mjenicu u nekom drugom mjestu (domicil) ili to učini sam trasat.

MJENICA

- FAKULTATIVNI ELEMENTI MJENICE-

KLAUZULE SA GRAĐANSKOPRAVNIM ZNAČENJEM:

1. Valutna klauzula – „vrijednost primljena“, kojom se obavještava trasat da je remitent izvršio svoju obavezu iz osnovnog pravnog posla.
2. Klauzula pokrića – „i stavite u račun“, obavještenje trastu od koga može dobiti pokriće za isplatu mjenične svote. („komisiona mjenica“, u slučaju trećeg lica)
3. Avizo klauzula – „sa izvještajem“. Obavještenje trasatu da može da akceptira mjenicu tek sa izvještajem trasanta da je obaveza iz osnovnog pravnog posla uredno izvršena. Što se dešava u slučaju akcepta bez izvještaja?

HVALA ZA PAŽNJU!